

መጅልስ አምን ወለዛልም ቀራራቱ ድድ ኤረትሮፕ

(9ይ ክፍል)

እብ ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ድሕሊ

1- ምሮ ምን ለለትዐጅብ፡ ምጅልስ አምን እግል ኤረትሮፕ ክምሰል ነፈር መነዘመት ምጅልስ ቅራን እግል ገሌ ማዳት መነዘመት ምጅልስ ቅራን እግል ተሐሽም መትሰኣሉ ቱ። ምናተ ኤረትሮፕ ክምሰል ደውለት ምን 1991 እንዴ አስተብዴት ክምሰል ሰውረት ህዬ ምን ሰነት 1961 አስክ 1991 ሚሳቅ መነዘመት ምጅልስ ቅራን ክምሰል ኢኬደት እት ተሐሽሙ ክምሰል ጸንሐት ሰኒ ወአማን ተአምር። ለዝያደት ለለአትፈክር ህዬ ምጅልስ አምን እብ ሰበትለ ዲብ ኤረትሮፕ ለወጀህሮ ሸክወት ወለ ሐቴ እስባት እግል ለአቅርብ ምን ኢቀድራ ቱ። ምናተ፡ እብ ቃብል እሊ ምጅልስ አምን እብ አሳስ ክቱብ “ሀ” ማደት 14 ናይለ ዲብ ዮም 18 ጁን 2000 ዲብ አልጀዛእር፡ ለትፈረመት “እትፋቅየት አትካራም ዐዳዋት” እግል ሕኩመት አቶብዮ ቀራር መፈወድየት አሸሮት ሕዱድ እት ፍዕል እግል አውዐሎት እግል ልቀሰብ እብ አሳስ ምዕራፍ 7 ሚሳቅ መነዘመት ምጅልስ ቅራን መጃዝያይት ምስዳር እግል ትትነሰእ እተ ወጅብ ዐለት። ምናተ ምጅልስ አምን እብ አሳስለ ለትበጸሐት እትፋቅየት ትግበእ ዲብ አወላይ ሓምሳይ ወሳምናይ ክቱብ ለህለ እግል ሰልጠቱ ለወዴሕ ወራታት፡ ዋጅባቱ እግል ለአትምም ኢቀድረ። ገሌ ምን እግል ሊደዩ ወጅብ ለዐለ ወራታት፡

- እድንያይ ሰላም ወመስኩብት አድመኖት።
- እግል ሰላም ለተአፈርህ ለገብአት ብቆት አው ጸብኢት እግል ጋብሆት ኤታን አዳለዮት።
- ድድ መትጸባኣይ (ዌራይ) ምስዳር ዐስከርየት ንስአት።

11. ምጅልስ አምን ለገብአ ልግበኝ ሰብብ እንዴ ኢቀድም፡ እብ አሳስ ቀራር ዕልብ 1907 እግል መኔዕ ኤረትርዮ፡ እግለ እብ ሐሰት፡ ኤረትርዮ “እግል ሐረከት አልሸባብ ሙጃህዲን ሶማል ትሰዴ” እንዴ ቤለ ለአቅረባዩ ሸክወት እግለ ሕኩሙት ጅቡቲ ዲብ ካጥእ አፍካር እንዴ ትባገሰ ለትመሀዘ ናይ ሕዳድ መሻክል፡ እበ ለትዐጅብ ካይን አግቡይቱ ለአትጸበጠዩ። ሰበት እሊቱ ህዬ ለሰብብ ምን ፍገራቱ ወኬን ለትኬለመ ለገብአ። ፍንጌ ክልኢቱ ቅደይ ለህለ ናይ ሕበር ዓምል፡ ለናይለ ወክድ ለህይ ንዛም አዲስአበበ ወብዕዳም ናይ እለ መንጠቀት አንዝመት እት ፍዕል ናይ አውዐሎት መስኡልዮት ናስአም እቱ ለዐለው ስያሰት ናይለ ወክድ ለህይ እዳረት አሜሪካ ዲብ መንጠቀት ቀር አፍሪቃ ቱ። ሰብብ ተአመረ ምንገብኝ መትዐጅብ አካን አለቡ። ዲብ እለ ለለትዐጅብ አሕዳስ ለልትረኤ እተ ዐለም አሸዩእ ብዙሕ እግል ንርኤ እንቀድር። እሊ ላኪን እብ ቃብል እሊ አማን አሰክ ትትሐቀቅ ዲኢኮን እግል ዲመ ኢኮን። ለቴለል ምስል ዕምር ወድ አዳም እብ አትመጣጥር ረዩም እግል ልምሰል ቀድር ገብኝ፡ እብ ድድ ታሪክ ገባይል ረኤናሁ ምንገብኝ ላኪን ምን ቅያስ ወለዐል ሐጪር ቱ። ክምሰልሁ ገብአ ህዬ፡ ለአማን ዲብ ግርበት 2018 ትወደሐት። ምጅልስ አምን ዲብ 14 ኖቨምበር እግለ እምበል ሰብብ ረከስ ኤረትርዮ ለተአወጀ መኔዕ እግል ልርፍዑ ቀድረ።

12. ዲብለ ምጅልስ አምን ድድ ኤረትርዮ ለሓለፊዩ ቀራር ዕልብ 1907፡ “እተሓድ አፍሪቀ ዲብ 13ይ እጅትመዕ ሜርሐት ድወል፡ ምጅልስ አምን ድድ ኤረትርዮ ቀራር መኔዕ እግል ለሓልፍ ጠልበ” ለትብል ንቅጠት ዐለት። ክምሰለ ልትአመር ላኪን ምጅልስ አምን እብ አሳስ ምዕራፍ ሰቦ ሚሳቅ መንዝመት ምጅልስ ቅራን ለሓለፊዩ ቀራር መኔዕ፡ ናይ መንጠቀት አው ናይ መንጠቀት ተንዚም፡ ድድ ለገብአት ትግበኝ ደውለት ናይ መኔዕ ጠለብ ሰበት አቅረበ እንዴ ኢገብኝ፡ ዲብ ሚሳቅ መንዝመት ምጅልስ ቅራን ማዳት ዕልብ 39,41,42 አሳስ እንዴ ወደ፡ እግለ ምን “መራቅባይ ሐሸም” አው “ልጅነት መኔዕ” ለቀርብ እቱ ሐብሬታት ወተቃሪር እብ መብደእ እንዴ መርመረ መኔዕ እግል ለሓልፍ ወጅቡ ዐለ። ዲብ እሊ ላኪን አሳስያይት ማደት ዕልብ 39 እት ገብኝ፡ ክምሰል እሊ ለተሌ ህዬ ልትቀረኝ። “እድንያይት ሰላም ለለአፈርህ ቴልል ዶል ልትከለቅ አው ናይ ጸብኢት መዋዲት ዶል ጀሬ፡ ምጅልስ አምን እድንያይት ሰላም እግል አድመኖት አው ዲብ ለዐለ እቱ ቴለል እግል ብልሰት እብ አሳስ ማደት 41,42 ምህም ለትትበህል ፊነ አው ቀራር ለሓልፍ።

13. ቀራር ዕልብ 1907 እግል ኤረትርዮ ስለሕ እግል ኢትዛቤ ለመኔዕ ቱ። እብሊ ህዬ፡ ምጅልስ አምን እግል ኤረትርዮ ምን አርወሐተ እግል ትዳፌዕ እግለ ህለ እግለ ጠቢዕያይ ሐቅ ማኔዕ ዐለ። ሰበት እሊ ምጅልስ አምን እበ ነስአዩ ምስዳር፡ እግለ ድወል ምን አርወሐተን እግል ዓይ ክፈል እብ ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ድሕሊ

ልዳፊዐ ለትሰሜሕ ማደት 51 ሚሳቅ መነዘመት ምጅልስ ቅራን ካይድ ዐለ። ክምሰለ ልትአመር ናይለ ወክድ ለሀይ ሕኩመት አቶብዩ እግል ቀራር መፈወድየት አሸሮት ሕዳድ እንዴ ኬይ፡ ምን ጠለብ ምጅልስ አምን እንዴ አምሸሸ፡ እግል ስያደት ምድር ኤረትርዮ ዋርር ዐለ። እብ ተውሳክ ናይለ ወክድ ለሀይ ሕኩመት አቶብዩ ምን ዩክረይን ውብዕዳት ድወል ዘበናይ ክቡድ ሰለሕ ትዛቤ ወትከዝን፡ ምድር ጠልሙ ክምሰል ህለ ሰበት አመረ ህዬ ገጽ ቀደም ዲብ ለሀርብ “ድድ ኤረትርዮ ሐርብ እግል እክሰትቱ” ዲብ ልብል ለሀድድ ዐለ።

ጊጊት ፍገሪት ምን ጊጊይ መሳእል

ምጅልስ አምን እብ አሳስ ጊጊይ አፍካሩ እበ ዝልም ወኢዓድል ቀራር ዕልብ 1907፡ ድድ ኤረትርዮ እሊ ለተሌ መኔዕ ሐሉፍ ዐለ። 1. “ክለን አንፋር ድወል፡ ኤረትርዮ ክል ጅንስ ጽዋር ወእሉ ለመስል፡ ርሳስ፡ ዐስከርያት አላት ወናዩ ስቤራት፡ እብ ገበይ ምዋጥኒነ አው ህዬ መንዴራተ እበ ለአንበልብል መራክብ ወጥያራት እንዴ ወደ እግል ኢልእቴ ወኢልሰደር እግል ምንዐተ ለተትሐዜ ምስዳር ነሰአ። ክምሰልሁመ ለገብአት ደውለት ተክኖለጂያይት ሰዳይት ወተእሂል ማልያይት ሰዳይት እግል ተህብ አለበ”

ቀዳማይ፡- ደውለት ኤረትርዮ ክምሰል ክለን ብዕዳት ድወል እዲነ ስለሕ እግል ትዛቤ እብ መብደእ ሐቅ ምን ሕቁቃ ቱ። ምናተ ኤረትርዮ ክምሰለ ስለሕ እግል መትዛባይ ወከዘኖት ለልትሳሰዐዩ ድወል ክምሰል ኢኮን ምጅልስ አምን እግል ኖሱ ሰኒ ወአማን ለአምር።

ካልአይ፡- አቶብዩ እግል ቀራር መፈወድየት አሸሮት ሕዳድ፡ ሚሳቅ መነዘመት ምጅልስ ቅራን፡ ሊካታት ምጅልስ አምን እድንያይ ቃኑን እንዴ ኬይት፡ ስያደት ምድር ኤረትርዮ ዋረት ዐለት። ክምሰልሁመ እግል አምን፡ መስኩብት ወሕርየት ኤረትርዮ ፈርሀት ካልቀት ዐለት። እሊ ለትበህለ መዋዲት ዲብ ትወዴ ላኪን “ናይ ከርስ ወካርጅ ጸብኢታት እግል ዳፊያት” እበ ልብል መሰምስ ወራረ እግል ምድር ናይ ሐቴ ነፈር መነዘመት ምጅልስ ቅራን ላተ ደውለት እግል ተአተላሌ፡ ለትፈናተ ጅንስ ስለሕ እግል ትዛቤ ስሞሕ እለ ህለ። እብሊ አሰልፍ ለትበህለ ሐቃይቅ በገ፡ ምጅልስ አምን እግል ዌራይ ለሰርጌ ወእግለ ትወረረ ለጃዜ ጋብእ ህለ። እሊ ህዬ ምስለ “ድድ ዌራይ ዐስከርያይት ምስዳር ነሰእ” ለትብል ምዕራፍ ሰቦ ሚሳቅ መነዘመት ምጅልስ ቅራን ለልትዐዳዌቱ ለዐለ”

ሳልሳይ፡- ዲብለ ወክድ ለሀይ አቶብዩ፡ እብ ሰዳይት ምጅልስ አምን፡ መፈወድየት አሸሮት ሕዳድ እብ ቃኑን ስያደት ምድር ኤረትርዮ ክምቱ እግለ አከደዩ አካናተ ዋረት ለዐለት። እሊ እምብል ዲብ ህሌነ፡ ዲብለ ናይ ደንኅበ መቀይዳይ ቀራር፡ መፈወድየት ሕዳድ፡ ምድር ኤረትርዮ ክምቱ ለአከደዩ ቃኑናይ ወታሪካይ አሕዳስ

እንዴ ተንከብኑ እግል አትግቦት ይወላ። ክምሰለ ልትአመር መፈወድየት ሕዳድ እብ ሒለት እግል አቶብዩ ቀራሩ እት ፍዕል እግል ለውዕል እግል ልቀስበ ቀድር ይወላ። ክምሰልሁ ዊደት፡ ወቀይ ምጅልስ አምንቱ ለወላ። ምናተ ዲብ ዶሉ እት ፍዕል እግል ለውዕሉ ኢቀድረ። እብ ሰበቡ ህዩ ርኢስለ መፈወድየት ሚስተር ኣሊሁ ለተርበክት ዲብ ደንጎበ፡ ዲብ ዮም 7 ጃንዋሪ 2008 26ይ ተቅሪሩ አስክ ርኢስ ምጅልስ አምን እንዴ ነድኡ፡ ሕዳድ ኤረትርዩ ወአቶብዩ እብ ፍክር ናይ ደንጎበ ክምሰል ተአሸረ ወዲብ ከሪጠት እብ ዋዴሕ ውሱቅ ክምሰል ህለ እንዴ አከደ፡ ዲብ ምድር ናይ አሸሮት ወራቱ እንዴ ኢለአተምም መስኡልየቱ እግል ልክሬ ክምሰል ትቀስበ ሐቆለ አወጀ፡ ግራሁ ለቀድየት መስኡልየት ምጅልስ አምንተ።

ራብዓይ፡ ኤረትርዩ ምንለ እኪት ሸንርብ ለተሐድግ መታካይ እንዴ ሬመት፡ ወራታት ዐማር እግል ትሰርግል መሪር ወለተሐባለክ ላኪን ህዩ ዲብለ ትራየመ እግል ውሉድ ዋልዴ ለለአረብሕ ገበይ እስትራተጅየት መተንካብ እት ኖስቱ ለሐሬት። እሊ እምብል ዲብ ህሌነ ላኪን ዲብ ሜዳን ኤረትርዩ ሌጠ እንዴ ትከለበት፡ እግል መንጠቀት፡ ክፈል ዐለም ወእድንዩ ግራህ ሀበቱ በህለት ኢኮን። እብ ቃብል እሊ፡ እለ እስትራተጅየት እለ ምን መታካይ፡ ጨቅጥ ዐቅልየት፡ ናይ እቅትሳድ ጨቅጥ ወስያሲያይ መታክል ሕር እንዴ ገብአት፡ ፋዩሕ ናይ ሕበር መትሰዳዳይ ወዕላቃት ለከልቅ ቱ። ምስል ወቅት ህዩ ዲብ ቀበት ስዳድ ናይ መንጠቀት ቃረት ወእድንዩ ቴለል፡ አሆታይት ፍገሪት ስትራተጅየት ኤረትርዩ ዲብ ክለ ብንዩት ትሕትየት ወብንዩት ለወል እግል ልትወደሕ ቃድር ህለ። ምጅልስ አምን ህዩ እግል ኤረትርዩ እብ ሐዲስ ወራቴዕ አግቡይ ለተበወተ እስትራተጅየት ብንዩት እብ ድግማን፡ ለምን ልውሕድ እግል ሊደዩ ለቀድር ሰዳይት መዕነውየት ሕኔት ለህይብ፡ እግል እስትራተጅየት ኤረትርዩ እት ዶሉ እግል አብጠሮት ናይ ዳብኢት ዐገልቱ ለተበዐ። አንፋር ድወል እግል ኤረትርዩ ማልያይት ሰዳይት እግል ትርከብ ሐቅ ምን ሕቁቀ ምን ገብአ፡ ለእግለ ድቅብት በዳሪት ደሚር ለቀትል፡ እግለ ናይ ከርስ ሒለት እንዴ ሐለክ ናይ ጠቢዐት አርዛቅክ ክምሰል ኢትትነፈዕ እቡ ለወዴ፡ መታካይ እንዴ አዜደ እግል መተንካብ እት ኖስ ለለዐንቅፍ ሸሩጥ ለበ ሰዳይት እግል ትርፈድመ ሐቅ ምን ሕቁቃ ቱ። ክምሰለ ልትአመር ኤረትርዩ ደርብ ናይ ሕልም ሳቱ መተንካብ እት ኖስ ኢትሳሰዔ። እብ ቃብል እሊ ምን እብ አፍ ለገብእ ዝያደት ዲብ ፍዕል ለልተንከብ ስያሰተ ትተበዕ። ፍንቲት ናይ እሊ ህዩ ብዝሓት ድወል ምን ሰልፍ እግል ዐንቀፎተ ልትባደር እቱ ለወላ ተጃርብ ኤረትርዩ ህዩ እሊቱ።

2. ምጅልስ አምን ዲብ ቀራሩ፡ “ኤረትርዩ ዱቅሪ ልግበእ ወእብ ወለት ገበይ ምን መንጠቀተ አው እብ ገበይ ምዋጥኒነ አው ህዩ መንዴረተ እበ ለአንበልብል

መራክብ ወጥያራት ስለሕ እግል ኢተአዝቤ አው እግል ኢተአምጽእ ማኔዕ ህለ። ክለን አንፋር ድወል ህዬ ኤረትርዮ እግል ልምነዐ ሕቡራት ህለዮ” ብህል ዐለ።

ቀዳማይ፡- ምጅልስ አምን ለዲብ ኤረትርዮ ለህለ ሑድ መሳኔዕ፡ ስራይ፡ ነብረ፡ እስእኖታት፡ ልባስ፡ አላት ተዕሊም ወብነ ሌጠ ክምሰል ለአነትጅ ለልትአመር መሰል ይዐለ። ኤረትርዮ ስለሕ ሰበት ኢተአነትጅ ህዬ ለትሸኬ እበ ቀድየት ወአገብአ። ክምሰልሁመ ለሐምስ ዳይማት አንፋር ምጅልስ አምን እዲናነ፡ እግል ላጽሓም ምዋጥኒን እዲነ ክምሰልሁመ እግል ላጽሓም ምዋጥኒኖም ለአበዴ ለህለ ለትፈናተ ቅያስ አስለሕ ደማር እንዴ ወደው እግል ዐዳጋታት እዲነ ራግሓሙ ክምሰል ህለው፡ ምጅልስ አምን ለኢለአምሩ ጋር ኢኮን። ወቅት ሊሪም ወልሕጨር ህዬ መቅበረት ለለሐፍር፡ ሞት ሌጣቱ ለጀቅፍ። መዋዲት እዳረት አሜሪካ አው ምጅልን አምን ሊሪም ወልሕጨር ክምሰል ለአከትም ህዬ ሸክ ለአለቡ ጋር ቱ ለዐለ።